

A *Vásárhelyi Látóhatár* mostanában megjelent első száma kapcsán felmerül emlékeinkben számos, sajnos elhalt előd képe, hiszen ez a város rendkívül gazdag sajtótörténettel rendelkezik: tucatnyi napilap, sőt vicclap, művészeti-kulturális folyóirat bölcsője volt a helyi szellemi közélet. Elégséges itt csak a közvetlen elődöknek tekinthető Galyasi Miklósféle *Puszták Népe*, vagy a Moldvay Győző által létrehozott *Délszigetre* emlékeztetni. Ezek a periodikák kiemelkedő, jeles alkotók, befutott és elismert művészek és személyiségek közlése által országos jelentőségű és súlyú kiadványok voltak, kevés számú helyi szerző és még kevesebb, éppen csak induló, kibontakozás előtt álló aspiráns megjelenésére adtak lehetőséget.

A hatvanas években Hódmezővásárhelyről nyilvánosságot kapni, publikációs lehetőséghez jutni helyben nem volt lehetséges, mivel az akkori „kulturpolitika” tabula rasát teremtett az említett folyóiratok megsemmisítésével. Szegeден ugyan megjelent a *Tiszatáj*, azonban saját szerzőgárdája mellett (sok egyéb ok miatt) külső ember nem nagyon juthatott szóhoz, azaz nyilvánosságához.

Néhány fiatalember azonban a megjelenés reménye nélkül is úgy gondolta, hogy ha másnak nem, hát saját magának, baráti körének mégis szívesen megmutatná ambícióinak eddigi termékeit. Kikből állt ez a társaság? Költői vagy prózairói álmokat dédelgető, de hétköznapi pályájukat már elkezdett s különböző munkahelyeken „parkoló-pályára” állt fiatalok, kezdő vagy már karrierjükben előrehaladó, sőt sikeres képzőművészek egyaránt találhatóak közöttük. Neveket is felsorolhatunk: Szentí Tibor, Vincze Ferenc, Fenyvesi F. Lajos, Fejér Csaba, Fodor József, Erdős Péter és mások alkották azt a baráti kört, amely két központ körül csoportosult és tett szert e forrásokból szakmai és élettapasztalatokra, biztatásokra és ösztönzésekre. Ez a két központ Bibó Lajos és Galyasi Miklós volt.

Bibó Lajos a két világháború közötti magyar irodalom jeles és sikeres írója volt, szá-

KÍVÜL A „LÁTÓHATÁRON” AVAGY EGY KULTURÁLIS SZAMIZDAT FOLYÓIRAT VÁSÁRHELYEN

mos regénye, drámája és egyéb művei okán elismert, olykor ünnepelt szerző. A '45 utáni szovjet rendszerben meg nem alkuvó magatartása miatt egyszerűen kiradírozták az irodalmi köztudatból, s tán pusztá életét is csak annak köszönhette, hogy Budapestről szülővárosába, Vásárhelyre menekült vissza, ahol jó ideig fizikai munkával tudta csak biztosítani megélhetését, s néha csak az Illyés Gyulától, majd később Németh Lászlótól kapott baráti „segélypénz” mentette meg az éhezéstől (50-es évek). Szívesen kerestük társaságát ennek a gerinces, kemény magyar embernek és írónak, akiben az igazi, jó értelemben vett „üriembert” láttuk megtestesülni. Alkotóereje töretlen, irodalmi szakértelme lenyűgöző volt számunkra. Nyolcvan évesen, csaknem teljesen megvakulva is írt és nyitott maradt a világ dolgaira, rendszeresen hallgatva televízióját követte a politika és művészeti élet eseményeit.

Galyasi Miklóshoz részben más okok miatt kötődünk. Feltétel nélküli barátsága, szinte „reneszánsz” méretű ismeretanyaga és tájékozottsága humán és technikai dolgokban egyaránt, bohémsága, szervezőkészsége lenyűgöző volt. Személyi kapcsolatainak kiterjedtsége behatárolhatatlannak tűnt, ki-be jártak nála országos és nemzetközi méretű személyiségek (Baktay Ervintől Sterbecz Istvánig, Kudlik Júliától Barcsay Jenőig, lehetetlen felsorolni), akikkel mi magunk is szót válthattunk, bár – helyesen – a mi tisztünk leginkább az áhítatos odafigyelést volt az izgalmas és érdekes beszélgetések során.

Ez idő tájt merült fel bennem, hogy összegyűjtöm a baráti kör tagjaitól akkori, pillanatnyi „termésüknek” egy részét, és afféle „emléksomagként” egybefűzve néhány példányban legépelem, illetve a képzőművészek akkori munkáiról fotókat készítek, és ezt a két anyagot egybegyúrom. Kép is van benne, írás is, adódott, hogy címet adjak neki: *Képirás*. Az első füzetke címlapját Fodor József barátom készítette, a másodikat Erdős Péter festőművész. A füzetek ily módon elkészültek, ezeket a benne szereplőkhöz eljuttattam. További összeállítások már nem születtek, mivel más irányú tervek, munkálkodások és események kerültek előtérbe. Fodor József kérésére magam hozzákezdtem Herbert Read: *A modern festészet* című könyvének magyarra fordításához és William Gaunt: *Festészetről, grafikáról* című kötetének magyarra ültetéséhez (ez utóbbi 1958-ban meg is jelent). Szentí Tibor barátom tovább járta a környékbeli és pusztai tanyavilágot, írásban és képekben rögzítve a parasztemberek életének utolsó, még fellelhető és megmenthető jelenségeit. Fodor József, Fejér Csaba, Erdős Péter és a többiek pályája pedig, mint ismert, egyre feljebb ívelt, s kiváló művekkel gyarapították a helyi és a teljes magyar művészetet.

A történet egy közjátékkal fejezhető be, egy igazi, a korra jellemző eseménysorral:

Rendőrségi ügy lett ugyanis a *Képirás* füzetekből — elkobzás, beidézés, „elbeszélgetések” az „illegális folyóirat” létrehozása miatt, III/III-as tiszték időnkénti látogatása a közreműködőknél, otthon vagy a műtermekben. Zordabb időkben talán rács mögé is kellett volna vonulnunk, szerencsénkre azonban ekkoriban már nem tekintettek bennünket olyan mértékben veszélyesnek, hogy ezt megtegyék, sőt a füzeteket is visszakaptuk.

Az elmúlt évben hozzáférhetővé vált Állambiztonsági Történeti Levéltári iratok és ügynöki jelentések (III/III) lapjain némi meglepetésemre megjelenik és több alkalommal is szerepel a *Képirás* ügye. Hízogató, hogy holmi alezredek, századosok, valamint ilyen-olyan fedőnevű titkos ügynökök forgatják, méltatják és jelentenek róla, ha szabad ezt mondanom: jelentőségét messze meghaladó terjedelemben. Egy rendőr alezredesi rangot viselő illetékes 1965 júniusi keltetésű hivatalos jegyzőkönyvében többek között az alábbi olvasható: „A folyóirat ellenséges politikai jellegű cikkeket ugyan nem tartalmaz, de arra alkalmas, hogy az emberekben pesszimista hangulatot keltsen és ezzel a szocializmusba vetett hitet meggingassa” (ez vétkem hivatalos megfogalmazása). Meglepetés az a tetemes iratköteg is, amit a fenti társaságról, baráti köréről készített és nyilvántartott a III/III-as ügyosztály. Bizony, annak idején nem gondoltuk, hogy ilyen fontos emberek vagyunk. Csak élveztük egymás társaságát, rajongtunk a művészetekért, lubickoltunk az irodalomban, habzsolunk a kultúrát. Szép volt, jó volt.

Vincze Ferenc

A hódmezővásárhelyi Németh László Városi Könyvtár helyismereti gyűjteményében fellelhető 1-1 példány a *Képirás*-ból.

